

تاریخ صنعت برق کرمان

بامروری جلال‌الدین شکیستی

مقدمه:

دکتر مهدی اسدی، دکتر حمید روستا

بایمکاری مینا برهانی

ناشر:

مرکز کرمان شناسی بایمکاری بنیاد ایران شناسی

با همت و حمایت شرکت توزیع نیروی برق شمال استان کرمان

سرشناسه: اسدی، مهدی، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ صنعت برق کرمان: مروری بر خاطرات پیشکوتان/ مؤلفین مهدی اسدی، جمشید روستا، با همکاری مینا برهانی.

مشخصات نشر: ۵۰۴ ص: مصور، جدول.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۷۴-۹۳-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰۷-۱۱۲. موضوع: برق - تولید - ایران - کرمان (استان) - تاریخ.

موضوع: Electric power production - Iran - Kerman (province) - History

موضوع: برق نیرو - ایران - کرمان (استان) - توزیع - تاریخ

موضوع: Electric power distribution - Iran - Kerman (province) - History

موضوع: کارکنان - ایران - کرمان (استان) - خاطرات

موضوع: Employees - Iran - Kerman (province) - Diaries

شناسه افزوده: روستا جمشید، ۱۳۶۰ - شناسه افزوده: برهانی، مینا شناسه افزوده: مرکز کرمان شناسی

رده بندی کنگره: TK ۱۱۹۳

شناسه افزوده: بنیاد ایران شناسی

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۹۷۷۵۱

رده بندی دیویی: ۶۲۰.۹۵۵ / ۱۳۳

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بنیاد ایران شناسی

عنوان کتاب: تاریخ صنعت برق کرمان با مروری بر خاطرات پیشکوتان.

مؤلفین: دکتر مهدی اسدی، دکتر جمشید روستا، با همکاری مینا برهانی

ناشر: مرکز کرمان شناسی با همکاری بنیاد ایران شناسی با همت و حمایت شرکت توزیع نیروی برق شمال استان کرمان

مدیر مسئول: سیدمحمدعلی گلابزاده

تنظیم و صفحه آرایی: لیلا گهرگزی

طراح جلد: امیر حسینی (شرکت فرادید)

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۷۴-۹۳-۸

شماره انتشار: ۲۸۸

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: هنگام

حق چاپ برای ناشر و مؤلف محفوظ است

فهرست مطالب

۹	مقدمه ناشر
۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول پیشینه صنعت برق در جهان و ایران
۱۹	۱- آغاز شکوفایی صنعت برق در جهان
۲۲	۲- ورود صنعت برق به ایران
۲۹	فصل دوم: تحولات برق کرمان در دوران پهلوی اول
۳۱	۱- آغاز به کار نخستین کارخانه برق کرمان
۳۶	۲- هرنندی و پیامد خرید کارخانه برق از روس‌ها
۳۸	۳- مشکلات توسعه برق کرمان در سال‌های نخستین
۴۱	فصل سوم: تحولات برق کرمان در دوران پهلوی دوم
۴۳	۱- وضعیت سیاسی ایران در دهه ۲۰
۴۴	۲- چالش‌های کارخانه چراغ برق هرنندی در دهه ۲۰
۴۷	۳- تلاش‌های هرنندی برای تشکیل شرکت برق
۴۹	۴- اعتراض مردم به کمبود برق
۵۷	۵- تحولات برق کرمان در دهه ۱۳۳۰
۶۹	۶- دهه ۴۰ و برنامه عمرانی سوم و چهارم توسعه
۷۰	۶-۱- سازمان برق
۷۲	۶-۲- تأسیس وزارت آب و برق
۷۵	۶-۳- تشکیل شرکت‌های برق منطقه‌ای
۷۷	۶-۴- تشکیل شرکت توانیر و آغاز برنامه عمرانی چهارم
۸۰	۶-۵- تشکیل شرکت سهامی برق منطقه‌ای جنوب شرق
۹۰	۶-۶- پایان کار بنگاه برق هرنندی
۹۴	۷- وضعیت صنعت برق در دهه ۵۰
۹۸	۷-۱- آموزش کارکنان صنعت برق

- ۲-۷- توسعه صنعت برق کرمان در دهه ۵۰ و چالش‌های آن ۱۰۰
- ۳-۷- فعالیت‌های شرکت برق منطقه‌ای جنوب شرق در برنامه پنجم توسعه ۱۰۳
- فصل چهارم: فعالیت‌های شرکت برق منطقه‌ای جنوب شرق در شهرهای تحت نفوذ خود .. ۱۰۷
- ۱- تاریخ و تحولات صنعت برق در شهرهای ساحلی هرمزگان ۱۱۰
- ۲- توسعه برق در شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان ۱۱۳
- ۳- استان کرمان و توسعه برق در شهرستان‌های آن ۱۱۸
- فصل پنجم: صنعت برق کرمان در دوران انقلاب اسلامی ۱۳۱
- ۱- کارکنان صنعت برق کرمان و فعالیت‌های مبارزاتی آنان ۱۳۳
- ۲- تسکین شرکت برق منطقه‌ای کرمان ۱۳۵
- ۳- توجه به برق روستاها ۱۳۷
- ۴- آموزش کارکنان صنعت برق کرمان ۱۳۸
- ۵- توسعه صنعت برق کرمان در دهه ۶۰ و ۷۰ ۱۳۹
- ۶- تشکیل شرکت‌های توزیع نیروی برق ۱۴۴
- ۷- تشکیل شرکت‌های توزیع شمال و جنوب ۱۵۰
- ۸- فعالیت شرکت‌های خصوصی در صنعت برق استان ۱۵۲
- فصل ششم تاریخ شفاهی: مصاحبه با کارکنان قدیمی صنعت برق کرمان ... ۱۵۷
- سیدحاتم هاشمی ۱۵۹
- ایرج فصیح هرنندی ۱۶۴
- حسین دخانی ۱۷۰
- سلیمان جمالی پاقله ۱۷۲
- توران سلاجقه ۱۷۷
- مهدی محرابی ۱۸۰
- سیدایرج طاهری بردسیری ۱۸۳
- اسفندیار شیبانی ۱۸۷
- محمدحسین صرافی‌نژاد ۱۹۲
- مظفر خصالی ۱۹۵
- عنایت ماهر ۲۰۰
- حسین امیدوار ۲۰۴
- منصور ابراهیمی ۲۰۹

۲۱۲		محمد رضا پور حبیبی
۲۱۶		اصغر حیدری
۲۲۱		حمید عسکرزاده
۲۲۹		محمد جواد ارشادی
۲۳۳		عطاء الله خاندان
۲۳۷		محمد رضا زارعزاده
۲۳۹		علی رستمی راوری
۲۴۵		جواد سبحان
۲۴۹		حمید وحدت
۲۵۲		علی محمدی نژاد
۲۵۶		حسین قنبری
۲۶۱		حسین کاظمی
۲۶۹		مهدی بلوچی زاده
۲۷۲		محمد علی شهریاری
۲۷۵		محمود زندوکیلی
۲۷۸		یحیی مریدی
۲۸۰		قاسم استیلایی
۲۸۴		شمس السادات حیدری
۲۸۹		عزیز الله رشیدی
۲۹۴		غلامعباس سعیدنژاد
۲۹۶		جواد جمشیدی جم
۳۰۴		احمد سیاری
۳۱۳		منوچهر صفاهانی
۳۱۶		محمد جواد صابری
۳۱۹		محمد عتیقی
۳۲۴		سیداحمد میرحسینی
۳۳۲		غلامحسین ابراهیمی
۳۳۵		محمد افضل پور
۳۴۱		مجید صوحی

۳۴۵	محمدحسین عقدایی
۳۵۴	عباس ابوالهادی
۳۵۷	ایرج ابراهیمی نژاد
۳۶۳	آقای رضایی
۳۶۹	فیروز بقائی
۳۷۲	جواد صمدانی
۳۷۷	احمد قاسمی
۳۸۱	احمد حسینی
۳۸۸	علی یرین زرنندی
۳۹۴	عطاءالله حاجی زاد
۴۰۳	عباس محمدحسینی
۴۱۰	علیرضا ستوده نیا
۴۱۴	علی اصغر نصرالهی
۴۳۱	محمود شهباز
۴۴۵	عبدالوحد مهدوی نیا
۴۵۶	اسامی مدیر عاملان صنعت برق
۴۵۹	فهرست منابع
۴۶۵	فهرست تصاویر و اسناد منتخب

مقدمه ناشر

هنوز شوق کودکانه و دیدن فواره های آبی که موتورهای کارخانه برق هرندی را خنک می کرد از یاد نبرده ام. آن زمان، کودکی پنج ساله بودم که گاهی همراه پدرم - به عنوان روضه خوان خانواده هرندی ساکن محله بازار عزیز- می رفتم و زمانی که به این فواره ها می رسیدیم، از او خواش میکردم که دقایقی تأمل کند تا من زیبایی و خنکای نسیم رخاسته از آن را تماشا و احساس کنم.

اگرچه آن روزها چند سالی از فعالیت کارخانه برق هرندی می گذشت، اما این طور نبود که همه خانه ها و اماکن عمومی و مراکز تجاری، از روشنای برق بهره مند باشند، آن گونه که من، تدفیف و زرسه را زیر نور چراغ لامپا، بعد چراغ توری می نوشتم و برای رفتن به حیاط و یا باز آمدن در خانه در شب هنگام، از چراغ دستی استفاده می کردم. در نیمه دوم دهه ۳۰ که من به روغن و روغن زیتون و روغن زردی، مادر بزرگم که - آن روز قریب ۸۰ سال داشت- و از بدو به درمان آمده بود، در اولین شبی که نگاهش به لامپ برق افتاد پس از مدتی نگاه کردن را متکش، از من پرسید: ننه، اینا شبی چقدر روغن مصرف می کنند؟ که البته منظور همان روغن چراغ مصرفی، قبل از ورود نفت بود. پیش از این و برای تأمین روشنایی بازار و اماکن پاسداری پاسبان ها از مغازه ها و مراکز تجاری، از چراغ دستی استفاده می شد، این مأثرریت به عهده ماشالله چراغچی بود که چوب بلندی را بر شانه خود می گذاشت، هر صبح چراغ دستی ها را در طول بازار جمع کرده یکی یکی را به این چوب آویزان می کرد با خود می برد همه را نفت می کرد و شب هنگام، آنها را روشن کرده، در طول بازار آویزان می کرد.

به این خاطرات، از آن رو اشاره کردم که بدانیم آمدن برق تا چه اندازه به عنوان یک رویداد بزرگ، در ذهن مردم این دیار برجای مانده است، برقی که داشتن آن نشانه اقتدار و بزرگی و ثروت به شمار می رفت، برخی به تماشای آن می رفتند، عده ای درباره چگونگی عملکرد آن تعبیر و تفسیر می کردند، وقتی برق می رفت، زبان به نفرین می گشودند، زمانی که برق می آمد، بچه ها از شادی، بالا و پایین می پریدند و ... بسی روشن است که نادیده گرفتن تاریخچه چنین رویدادهای بزرگ تا چه اندازه مایه تأسف است با این توضیح که همیشه نباید رویدادهای تاریک و سیاهی چون

انباشتگی سرهای مردم کرمان و شکل گرفتن محله « پامناز » یا کور شدن مردم کرمان به دست آن ناستوده قاجار و ... را بزرگ دانست، بلکه این رویداد نیز بزرگی خود را دارد، زیرا تقریباً تمام جنبه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ... را در بر گرفت و شاید دارای نکته های ظریفی باشد که کمتر به آن توجه شده است مثلاً اینکه فکر نکنیم همیشه کارهای خیری از ایندست با پاداش های کلان همراه است، بلکه گاهی عکس آن اتفاق می افتد، آن گونه که مرحوم ابوالقاسم هرنندی به انگیزه خرید کارخانه برق از روسیه - نه از آلمان که مورد نظر رضاشاه بود - به زندان افتاد و ای بسا اگر مرحوم حاج میرزا محمدرضا احمدی امام جمعه وقت کرمان - که بدلیل مخالفت با قاجار، مورد توجه شاه بود- پادرمیانی نمی کرد، او نیز به آمپول هوای آن دکتر معروف گناز می خورد و جان بر سر این سودا می باخت.

باری، چه بسا مدیران که از آن زمان آمدند و رفتند، اما در این اندیشه نبودند که به جمع آوری و نگارش و پردازش تاریخچه این رویداد بزرگ در کرمان بپردازند، بر این اساس مرا مجاز می دارند که اقدام شایسته مدیران این دوره و دست اندرکاران تهیه این اثر گرانسنگ را بستایم و برای آنها از ویژهای قائل شوم، هرچند که مدیران پیشین نیز دارای کارنامه روشن و خدمات شایسته ای بوده اند که بی گمان قدر زحماتشان فراموش نخواهد شد.

اما آرزوی این مجموعه فرهنگی (مرکز کرمان شناسی و بنیاد ایران شناسی) را نیز نانوشته نگذارم که سایر نهادها و ارگان های دیارمان از این شیوه بایسته و شایسته پیروی کرده و به تهیه تاریخچه سازمان خود همت بگذارند تا شانی از نیک اندیشی و آینده نگری آنها برجای بماند و نسل های آینده نیز به آنچه در روزی گذرد و دیروز گذشته است دسترسی داشته باشند.

زهی تأسف که امروز اسناد و مدارک تاریخی و عملکرد دستگاه های گوناگون حکومتی را، از دولت های دیگر طلب می کنیم و دلمان خوش است که برگه هایی از آن اسناد و مدارک را با مبالغ هنگفتی دریافت می نماییم. مباد که این شیوه دردآور ادامه یابد و در آینده نیز دستان پیش دیگران دراز گردد.

سید محمدعلی گلابزاده

سرپرست بنیاد ایران شناسی شعبه کرمان

و مدیر مرکز کرمان شناسی